

IV.

Et Brev fra Biskop N. Dorph til Biskop A. Wøldike.*Ved Knud Heiberg.*

Kristian VI's pietistiske Kirkestyrelse brugte adskillige Gange at fjerne betydelige orthodoxe Præster fra Hovedstaden ved at give dem anselige Embeder andetsteds. Saa var man fri for dem og deres Kritik, der ikke mentes at kunne gøre saa megen Skade paa Afstand. De betydeligste af de Præster, der paa den Maade blev fjærnede, var utvivlsomt Niels Dorph og Andreas Wøldike.

Niels Dorph havde vundet Kristian VI's Gunst ved en Prædiken, han holdt for Kongen paa dennes Norgesrejse 1733. Kort efter blev han Sognepræst ved Nicolaj Kirke i Kjøbenhavn og 1736 Stiftsprovst og Sognepræst ved Frue Kirke; men da han mere og mere lagde sit anti-pietistiske Sindelag for Dagen, blev han 13. Febr. 1738 udnævnt til Biskop i Kristiania²⁾, »uden mindste Tanke dertil, uden

²⁾ Biogr. Lex. IV, 310. Da Dorph blev Biskop 13. Febr., og Dommen i Mossins Sag først faldt d. 3. Marts, kan det ikke være rigtigt, naar D. Thrap her siger, at hans Tale ved N. Brorsons Indsættelse i Nicolaj Kirke medvirkede til hans Fjernelse.

Længsel derefter og uden Ansøgning derom. Og ikke bedre gik det Andreas Wøldike, som fra 1733 havde været Holmens Provst. Ogsaa han blev mod sin Vilje deporteret som Biskop til Viborg 1735¹). Nedenstaaende Brev sætter os ind i den Stemning, som besjælede disse Mænd.

Høje Ædle og Høje Ærverdige,
Højtærede Hr. Biskop!

Med inderlig glæde haver jeg aabnet Deres Høje Ædle Høje Ærverdigheds tilkomne Højtærede skrivelse, efterdi jeg der af haver taget forsikring, saa vel om deres Høje Ædle Høje Ærverdigheds og Velb: Frues og de kjære Børns Sundhed, glæde og fornøjelse, som og om continuation udi Deres Høje Ædle Høje Ærverdigheds for mig saa vel fattede som beviste Kjerlighed udi den tid, da vi med hver andre vare samlede i Kjøbenhavn. Ligesom jeg for det sidste fremstiller her ved ydmygste taksigelse, ligesaa frembær jeg den gode Gud mit inderlige ynske, at Deres Høje Ædle Høje Ærverdighed maa benaades af Gud med Velsignelse udi mange, ja mange Aar, med fuldkommen Sundhed, Krafft og Styrke til at kunde gaa ud og ind for Herrens Menighed, at styrke Guds, og styrte Sathans Rige! — — — Da jeg ikke uden graad og gremmelse motte slippe Deres Høje Ædle Høje Ærverdighed udi Khavn., tenkte jeg allermindst det, som jeg og aldrig sukkede effter, at jeg strax der paa skulle sige den allerkjereste Menighed til Nicolai Kirke Far vel, da jeg havde, om det saa havde været Guds Vilje, hjerteligst ynsket, at intet, uden Døden, havde skillet Menigheden og mig fra hinanden: Men da Guds og Hans Salvedes u-formodet Kald kom, saa vel anden og 3die Gang, som den første, haver jeg, da ingen undskyldning kunde hielpe, udi Herrens Navn gaaet did, hvor jeg er bleven sendt, og maa takke Gud, at omskiftelse er skeed igien ved landing udi mit Fæderneland, og udi det Stift, hvor jeg udi 31 aar tilforn havde tjent Herrens Menighed, baade som Capellan, saa og som Sognepræst. Jeg troor visselig, at Herren, som haver sendt mig, naadelig styrker mig til at kunde imodstaa Sathans listige anløb mod Christi Kirke, som,

¹) Se Rørdam, Hist. Saml. og Studier, II, 214.

disverre! merkes i dette stift paa en deel, dog, Gud skee lov! ikkun faa steder. Da min Successor, nu Sl. Hr. Matz Holm, ikke kunde, formedelst mer skrøbelighed end alderdom, lenge blive Menigheden til vor Frue Kirke til tjeneste, have mange forundret sig der over, at en Sognepræst her av Stifttet, Hr. Henric Gerner, hvilchen udi 7 Aar haver været Sognepræst og skal vere alleneste av 36 à 38 Aars Alder, er bleven Aller Naadigst kaldet til Stifts Provst for Siællands Stift og Sognepræst til Frue Kirke. Da det haver saa behaget Gud og hans Salvende at beskikke det, bør vel alle tie, men dog driste en deel sig til at tale, at Professor Leth, som havde samme Mand til Naboe her i Stifttet, og Mag. Hviid til Holmens Kirke, som er samme Mands serdeles gode og gamle Ven, have bragt ham i forslag. Jeg haver iche haft den lykke at see ham, siden min ankomst skedde, og derfor iche kender ham; dog ynsker jeg ham Guds Naadige Bistand til at styrke hans skuldre under den byrde, hvilken haver trykket mine! Nest min og mines ydmygste hilsen for Deres Høje Ædle Høje Ærværdighed, Velb: Frue Bisp-Inden og kjere Børn, udbeder jeg mig Deres Venskab conserveret, som indtil Døden findes saa villig som pligtig at vere

Høje Ædle Høje Ærverdige

Højstærede Hr. Biskops

ydmyge tiener

N. Dorph.

Udskrift: Høje Ædle og Høje Ærverdige Hr. Andreas Wøldiche,
Biskop over Wiborgs Stift.

Orig. i Viborg Stifts Bispearkiv.

Medens A. Wøldike var Biskop i Viborg, beklædte Henrik Christoffer Bützow i nogle Aar (1741—47) Embedet som Stiftsprovst sammesteds. Det var formodentlig paa Biskoppens Vegne, han 1744 gik i Rette med Præsten B. Jahn i Øls, i Anledning af at denne havde deltaget i de herrnhutiske Forsamlinger i Haslund og Harritslev, om hvilke der i disse Samlinger tidligere har været Tale. Det

nærmere erfares af følgende Brev, der formentlig er karakteristisk for Tiden.

Velærværdige og Høylærde Hr. Proust!

Hans Skrivelse af 25. Aug. har jeg bekommet, og siden hand har begiæret Svar af mig, har jeg icke kundet undlade at tilmelde Hr. Proust, at Aarsagen, hvorfor jeg, uden at udbede mig Tilladelse af min kiære Højærværdige Hr. Biskop, har eengang været i Haslum Præstegaard paa een Dags tiid, og 2de gange i Harresløw¹⁾ paa et Par Dags tiid, hvilket jeg med Sandhed skriver, icke har været den, at Jeg dermed i nogen Maadn har villet tilside sætte eller ringe agte min Øvrighed; men siden jeg ligger paa saadant et Stæd, at Jeg saa got som icke kand komme uden min Dør, førend Jeg er i et fremmed Stift, hvilket er Hr. Proust vel bekiendt²⁾, saa har Jeg aldrig tænkt eller troet, som Jeg iche heller endnu gjør, at det skulle være eller er hs. Højærv. min kære Biskop imod, at Jeg til en god Ven kunde reise een 3 à 4 Miil bort, længere er det icke til Harresløw eller Haslum, heldst naar mit Embede paa ingen Maade blev forsømt. Hvad det øvrige i Hr. Proustens Skrivelse angaaer, da er Jeg ved Jesu Naade altid villig til at underkaste mig ald lovlig Undersøgelse. Vor Frelseres velsigne Hr. Proust og skienke ham dend Barmhiertighed, at hand med Hierte og Mund maae ophøje det slagtede Guds Lam, og agte alding for Skam og Skade mod at vinde Jesum og findes i ham. Det ønsker

Velærværdige og Høylærde Hr. Proustes

ringe tienere

Øls, d. 27. Augusti 1744.

Bonde Jahn.

U d s k r i f t: Velværdige og Høylærde Hr. Henric Bytzow, Sognepræst til Viborg Domkirke og Stifts-Proust for Viborg Stift.

¹⁾ Se H. F. Rørdam: Herrnhuterne i Randersegnen i Christian VI's Tid K. S. 5. R. I. 493 ff.

²⁾ Bützow havde nemlig tidligere selv i mange Aar været Præst i Øls, inden han blev Stiftsprovst i Viborg.